

שיעור מהגאון המופלא סיני ועוקר הרים

הרב ישראל שניאור שליט"א¹

חובת טיול בסוכה מהי?

שנינו במשנה במסכת סוכה (כח:): 'כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי'. ובגמרא (שם) 'ת"ר כל שבעת הימים וכו' כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה, מצעות נאות מעלן לסוכה, אוכל ושותה ומטייל בסוכה. מה"מ דת"ר תשבו כעין תדורו (ויקרא כג מב)'.¹

ובהמשך הגמ' שם מבואר שגם משנן בסוכה. ומקשה הגמרא 'איני והאמר רבא מקרא ומתנא במטללתא ותנוי בר ממטללתא, לא קשיא הא במגרס הא בעיוני'. ורש"י שם מבאר שדברים השגורים על לשונו יכול ללמוד בסוכה כיון שאינו צריך לזה ישוב הדעת כל כך משא"כ דברים שצריך לעיין בהם עושה בביתו כיון שקשה עליו להתרכז כל כך בסוכה.

מדברי חז"ל 'תשבו כעין תדורו' למדים אנו שאת 'מעשה הדיורים' שאדם רגיל לעשות כל השנה בביתו יש לו להעביר בחג הסוכות לסוכה. והגמרא שהבאנו עתה מונה את השימושים העיקרים שאדם עושה בביתו: אכילה ושתיה, טיול ולימוד (אגב, הגמ' שם כלל לא מזכירה את חובת השינה בסוכה כיון שהיא עוסקת באדם ער).

האם אכן יש לגרוס בגמרא 'מטייל בסוכה'?

כל למעלה מארבעים פירושי הראשונים שיש עמ"ס סוכה לא התעסקו כלל במצוות טיול בסוכה, ומצוה זו נשארה לכאורה סתומה. יתרה מכך, חלק מהפוסקים בהביאם את דברי הגמ' להלכה השמיטו את מצות טיול.

זה לשון הרמב"ם (פ"ו מהלכות סוכה ה"ה – ה"ט): 'כיצד היא מצות הישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה וכו' כיצד, כלים הנאים ומצעות הנאות בסוכה וכו' אוכלין וישנים בסוכה כל שבעה. כל שבעת הימים קורא בתוך הסוכה וכו' המתפלל רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה'. הרמב"ם מונה את הדברים הנעשים בסוכה ומשמיט מהם את מצוות טיול בסוכה. ויש שדנו האם הרמב"ם השמיט במכוון כיון שאינו גורס בש"ס 'מטייל בסוכה'. ובאמת האור זרוע (ריש סי' שד) מביא את דברי הגמרא ומשמיט את המילה מטייל, ונראה שכן גרס בגמ'. ולפי"ז נראה שכן גרס הרמב"ם.

גם השו"ע (סימן תרלט סעיף א) פסק כרוח לשונו של הרמב"ם והשמיט את המילה מטייל. לעומתו, הרמ"א הוסיף שם מצוות טיול בסוגריים. והמהלך הפשוט בכל דברי הראשונים והפוסקים הנ"ל, שדעת הרמב"ם והאור זרוע שאין לגרוס בגמ' מטייל וכן פסק השולחן ערוך ואילו הרמ"א סובר כדעת שאר הראשונים שגרסו כן בגמ' (כן גרסו רא"ש פ"ב סי' יח, טור סי' תרלט, הרב המגיד פ"ו ה"ה, הערוך בערך טיול ושאר ראשונים).

מהו טיול?

המילה טיול לא הוזכרה בתנ"ך אך היא מוזכרת בש"ס כמה פעמים. ונבאר בע"ה שלושה מהלכים בפירוש מילה זו. הפירוש הפשוט שלכאורה הוא המוסכם יותר, שהמילה 'טיול' היא מלשון 'הליכה'. בספר איוב (כב יד) נאמר 'עבים סתר לו ולא יראה וחוג שמים יתהלך'. ובתרגום שם: 'ענניא טמיר ליה ולא יחמי ותקיף רומא דשמיא יטיל' ומשמע שהטיול הוא מלשון הליכה. גם הערוך ערך 'טיול' הביא שני ערכים למילה זו. ובערך הראשון כתב שטיול הוא מלשון מהלך.

¹ שוכתב ע"י א.ח. fehanon@gmail.co

ראיותיו של הערוך הן מהתרגום באיוב שהבאנו עתה, וכן מהגמ' במסכת שבת (מ.) 'אמבטיות של כרכין מטייל בהן ואינו חושש' ופירש שם רש"י 'מטייל בהן – מהלך בתוכן לפי דרכו'. וכן מהגמ' במסכת תענית (כ.) 'מעשה שבא רבי אלעזר ברבי וכו' והיה רכוב על חמור ומטייל על שפת נהר ושמח שמחה גדולה' וממעשה זה משמע שטיול הוא מלשון הליכה. וכן משמע בגמ' במס' סנהדרין (קב.) 'אחר שתפשו הקב"ה לירבעם בבגדו ואמר לו חזור בך אני ואתה נטייל בגן עדן א"ל מי בראש, בן ישי בראש, אי הכי לא בעינא'.

ראיה נוספת שמביא שם הערוך היא מהגמ' דידן במסכת סוכה (כח:). והמעניין הוא שהערוך מביא גמרא זו כראיה בפני עצמה ומשמע שמגוף דברי הגמ' משמע שמטייל בסוכה הוא מלשון הליכה ואין צריך לזה ראיה ממקורות אחרים.

עולה מן האמור שלדעת הערוך ישנה מצוה מיוחדת להלך בסוכה. וכן פסק בסידור שמיים ליעב"ץ² שיש מצוה להלך בסוכה מפניה לפינה.

תמיהה ראשונה על הביאור הנ"ל

הסיבה שאנו בונים בית היא בכדי שנוכל לעשות בו את מעשי הדיורים שלא מקובל או שקשה לעשותם ברחוב העיר כגון אכילה שינה שתיה לימוד וכדו', ובחג הסוכות דרשו חכמים 'תשבו - כעין תדורו' שיש להעביר את מעשה הדיורים מן הבית אל הסוכה. ואם כן מצוות טיול בסוכה דרושה ביאור שהרי הליכה אינה נעשית בבית אלא בחוץ והיא ההיפך הגמור ממעשה דיורים.

תמיהה שנייה על הביאור הנ"ל

סוכה של שבעה על שבעה כשירה, והפחותה מכן פסולה. סוכה בגודל מצומצם של שבעה על שבעה אינה ראויה כל כך אלא שהתירו משום שיש דרך להשתמש בה בדוחק, וכפי שכתב בספר תרומת הדשן (סי' צב) שיש דרך לישון בה ע"י כפיפת ידיו ורגליו. ולכאורה, בשעה ששאר שימושים ראויים לעשות בה בדוחק, טיול אינו יכול להעשות בה כלל שהרי אין אדם יכול להלך בסוכה מצומצמת כל כך.

ואל תאמר שאכן אף שאינה ראויה לטיול מכל מקום כשירה היא שהרי שאר דיורים יכולים להעשות בה בדוחק. שהרי סוכה צריכה להיות ראויה לכל מעשי דיוריו. ושורש שאלה זו הוא מדברי היראים (סי' תכא והובאו דבריו במרדכי בסי' תשמו ובבית יוסף סי' תרמ). שכתב שאף שהמצטער פטור מן הסוכה (כמבואר במס' סוכה כו.) אם עשה סוכה שמלכתחילה אינה ראויה לו אלא ע"י צער אפילו אם ראויה לרוב השימושים אלא שאינה ראויה לאחד מן השימושים, הסוכה פסולה. וז"ל: 'ודוקא שעשה סוכתו מתחלה במקום הראוי לאכול ולשתות ולישון בה ונולד לו הצער אחר כך אבל עשה מתחלה במקום הראוי להצטער באכילתו או בשתייתו או בשינה כגון שירא מגנבים ומלסטים לא מיבעיא דלא מיפטר בה אלא אפילו אין סכנה באכילה ושתיה אלא בשינה לא יצא יד"ח כלל אפילו באכילה דהא כעין דירה בעינן כיון שאין יכול לעשות בה כל צרכיו אכילה ושתיה ושינה בלא צער מתחלה לא הויא סוכה כיון דלצעוריה קיימא' ע"כ.

ואף שמקובל לומר שדברי היראים הם חידוש שלא הוזכר בשאר הראשונים, דין זה מובא להלכה בצורה פשוטה בהרבה מספרי הראשונים, כן הביאו הגהות אשרי (פ"ב מסוכה סי' יב) הגה"מ (פ"ו מהל' סוכה אות א) שיבולי הלקט (סי' שמג) תניא רבתי (סי' פג) רע"ב מברטנורה (פ"ב מסוכה מ"ד) מהרי"ל (דף נא) וכן נראה מדברי תה"ד (סי' צב) ולקמן נביא שכן גם משמע ברמב"ן במלחמות.

וכן פסק הרמ"א (סימן תרמ סעי' ד) וז"ל: 'ואם עשה מתחילה במקום שמצטער באכילה או בשתייה או בשינה או שאי אפשר לעשות לו אחד מהם בסוכה מחמת דמתיירא מלסטים או גנבים כשהוא בסוכה אינו יוצא באותה סוכה כל אפילו בדברים שלא מצטער בהם דלא הויא כעין דירה שיוכל לעשות שם כל צרכיו'. וכן דעת השו"ע שסתם בב"י כדברי היראים³.

² א"ה, לעת עתה לא מצאתי כן שם.

³ ואף שיש שסברו ששו"ע לא פסק כן נראה שהם טועים טעות גדולה, עי' שדי חמד ח"ו כללי הפוסקים סימן יג אות ה שכל שהביא בית יוסף הלכה ולא תמה עליה אף אם לא הביא כן בשו"ע מ"מ כן הלכה.

ויש לציין שדווקא כשהיתה לו אפשרות בתחילה לבנות סוכתו במקום הראוי לכל מעשי הדיורים, אך אם מלכתחילה לא היתה לו ברירה אחרת הסוכה כשירה דאי אפשר בענין אחר וכמבואר במשנ"ב שם בשם מחציה"ש ובכור"י. והדבר טעון הסבר עמוק, שאם סוכה שאינה עומדת לאחד מהצרכים אינה נחשבת לסוכה, מדוע כשא"א בענין אחר כשרה.

אלא שעתה יש לעמוד מעט ולעיין אלו שימושים פוסלים כליל את הסוכה כאשר אינו יכול לעשותם:

אם היינו נתפסים לדברי היראים בלבד היינו אומרים שסוכה שאינה עומדת לאכילה או לשינה או לשתייה אינה נחשבת לסוכה, שהרי כתב 'דהא כעין דירה בעינן כיון שאין יכול לעשות בה כל צרכיו אכילה ושתייה ושינה בלא צער מתחלה לא היא סוכה' ומשמע שאין לפסול את הסוכה אלא דווקא כאשר אינה ראויה לאחד משלושת השימושים העיקריים אכילה שתייה ושינה.

אלא שהרמ"א כתב בזה הלשון 'דלא היא כעין דירה שיוכל לעשות בה כל צרכיו' – ולכאורה כוונתו להוסיף את שאר הצרכים ולפחות השימושים שנזכרו בגמ', ואם כן הוא הדין סוכה שאינה ראויה לטיול תחשב לסוכה פסולה, ולפי"ז היאך הכשירו חכמים סוכה שגודלה שבעה על שבעה.

ובאחרונים מצינו לזה מח', בשו"ע הרב (סי' תרמ"ו) כתב שסוכה שאינה ראויה לטיול פסולה (וע"ש בהערות הרב אשכנזי שכתב שאין מקור לכך, ולדברינו לקמן, אפ"ל שהמקור לזה הוא מדברי הרמב"ן שנביא שם). ואילו חכם צבי (סי' צד) חולק וסובר שסוכה שראויה לאכילה ושתייה אך לא לשינה, כשירה לאכילה. ושלא כדעת היראים, וכן דעת בנו מור וקציעה. וכן כתב בצפנת פענח פ"ו מהלכות סוכה. ובספר ברכת מרדכי לרב"מ אזרחי על סוכה סימן ד עמ' קנו עמוד א האריך בזה, ואכמ"ל.

ומה פלא על הפסקי תשובות שכתב שסוכה שפסולה לשאר צרכים שהם לא אש"ל כשירה, שנכון שציין לאבני נזר, אך לא ראה את דברי שו"ע הרב. וכן את דברי הראשונים שהוכחנו מדבריהם שגם סוכה שפסולה לטיול פסולה. אך ודאי שלכתחילה יש להקפיד.

ישוב התמיהה השניה

קושיה זו נתקשו בכמה מספרי האחרונים, אבני נזר (א"ח סי' תפ) בכורי יעקב (סי' תרמ"ט) וכן בשו"ת זכר יוסף (שטרן ח"ב סי' רכ). וכן הרגיש בזה בשו"ת זרע אמת (ח"א סי' צא) אלא שהוא הקשה מכיוון אחר, שסוכה שאינה ראויה לעיוני תהא פסולה לכל שאר השימושים ומדוע התירו חכמים⁴.

ובאמת האבני נזר הכריח שאין לפסול אלא רק סוכה שאינה ראויה לאחד מן השימושים העיקריים שהם אכילה שינה ושתייה, מה שאין כן סוכה שאינה ראויה לשאר התשמישים אינה פסולה כיון ששימושים אלו טפלים לשימושים העיקריים⁵. וכתב שם שכן משמע ברש"י (סוכה כ:): שכתב שם שעיקר הישיבה בסוכה היא אכילה שתייה ושינה. וכן גם משמע ברש"י במס' עירובין (נד:): שהביא שם את חיובי אכילה שתייה ושינה בסוכה וכתב בזה"ל 'אלמא למיפק בחובת סוכה וכו' וג' דברים הללו הם מצוות סוכה...!'

ואם כן הקושיה השניה מיושבת, שאף שלכתחילה צריך לטייל בסוכה וצריך שהסוכה גם תהיה ראויה לכך, סוכה שאינה ראויה לטיול אינה נפסלת, וכע"ז כתבו בכל ספרי האחרונים שהבאנו לעיל.

עתה נביא ראשון נוסף שלכאורה שיטתו מקבילה לדברי היראים. הרמב"ן במלחמות (אולי כז.?) כתב כהיראים, אלא שנראה בדבריו שאף אם אי אפשר לטייל בה פסולה.

הרמב"ן עוסק במה שנפסק בשו"ע סי' תרלד, לגבי ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בבית שהלכה כבית שמאי שאינו יוצא יד"ח. והגמ' אומרת שב"ש דיברו בסוכה גדולה וקטנה (סוכה קטנה של ו' טפחים).

⁴ א"ה - וע"ש מש"כ שם בשו"ת זרע אמת שעכצ"ל שדעת היראים כה"מ בר"ן שפירשו שאדרבה עיוני עבדי' בסוכה כיון שיש לזה קבע משא"כ שינון אינו קבע ואין חייב לשנן בסוכה.

⁵ והביא שם את הרא"ש במס' סוכה פ"ד סי' ג שכתב שם שאין מברכין על שינה וטיול כיון שהם טפלים לאכילה.

טעמם של ב"ש:

בסוכה גדולה שמא ימשך אחר שולחנו (והמשנ"ב סי' תרמ אף מחדש שה"ה גם בשינה צריך להזהר שהשולחן ישאר בסוכה, חידוש גדול שמדוע אדם שישן ימשך אחר שולחנו שנמצא בבית? וי"א שזו גירסה מוטעית ועי' ציץ אליעזר חלק ח סי' כב. אך יתכן לומר שכוונת המשנ"ב שגם בשעת השינה צריך שהסוכה תהיה ראויה לאכילה, וזה בעצם כוונת היראים שבכל רגע נתון הסוכה תהיה ראויה לכל שלושת העיקרים של תשמישי הסוכה. אך במשנ"ב משמע אחרת שהרי כתב 'שמא ימשך' ומשמע שגם בשעת השינה יש את החשש. ויש שניסו לבאר את המשנ"ב אך ביאור חלק וחותר בדבריו אין).

ובסוכה קטנה של ו' טפחים המחזיקה רק את ראשו ורובו. יש ראשונים שפירשו גם בזה שמא ימשך, אך שעה"צ העיר על כך.

ואילו הרמב"ן במלחמות כתב שהטעם שפסולה הוא אינו מחשש דרבנן שמא ימשך אלא מן התורה: 'דכיון שאין לו מקום בסוכתו להניח בו שולחנו פסולה. שאם מניחו בחוצה לה אפילו לישן ולשנן ולטייל בה או לאכול ופיתו בידו פסולה, שכל שאינה ראויה לאכילה כדרכה ולכל מילי דסוכה (לכא' כוונתו למה שהזכיר קודם לכן, ובכלל זה טיול) אינה סוכה'. – בפשטות הרמב"ן מקביל ביותר ליראים, שסוכה שאינה ראויה לאכילה כדרכה פסולה גם לשאר דברים. אלא שהחידוש העולה מדבריו שגם שאר השימושים מעכבים, ואפילו טיול הוא בכלל מילי דסוכה.

אגב, בתוספת ביכורים הרגיש ג"כ שהרמב"ן ס"ל כדעת היראים. אך כתב שמה שכתב הרמב"ן טיול, לאו דוקא שהרי סוכה כשירה אפילו שהיא שבעה על שבעה אף שאי אפשר לטייל בה.

אך נראה שפשטות דברי הרמב"ן שלא כביאור תוספת ביכורים. אלא שגם סוכה שאינה עומדת לטיול פסולה.

אלא שלכאורה, סוכה של שבעה על שבעה אינה ראויה להליכה, ואם כן דברי הרמב"ן צריכים ביאור היאך יסתדרו דבריו עם הא דאמר' דסוכה קטנה שיש בה ז' על ז' כשירה.

ונזכיר גם כן שגם הקושיה הראשונה בעינה עומדת, היאך שייך לחייב לכתחילה לטייל בסוכה מצידה האחד לצידה השני.

שני ביאורים נוספים למילה טיול

מכח שתי השאלות הנ"ל נראה לומר שישנן שתי משמעויות נוספות למילה 'טיול'.

הערוך (שם בחלק השני של ערך טיול) מפרש שטיול הוא מלשון מנוחה וישיבה בצל. הגמ' בסוכה בכמה מקומות קוראת לסוכה 'מטללתא'. כמו שנאמר בספר בראשית 'בצל קורת' – והתרגום אומר 'טלל'. ולכן גם סוכה נקראת מטללתא, כיון שהיא עושה צל.

הערוך מביא מקור אחד בש"ס שמוזכר בו טיול מלשון צל. הגמ' בכתובות (סא:) במשנה – העונה האמורה בתורה הטיילים בכל יום הפועלים החמרים הגמלים וכו'. ובגמ' שם מבארים שטיילים הכוונה 'בני פירקא' וכו' אלו תלמידי חכמים. אמר רב יצחק אלו נשותיהם של ת"ח שמנודות להם שינה בע"ז וכו'.

ובתוספות שם כותב שקראו להם טיילים כיון שדרכם בטולי דאפדנייהו, שדרכם לילך ולישב בצל. וכן והשטמ"ק (סא:) כ' דאין לפרש בני טיול דהא בני פירקי לא מטיילי, אלא שדריים בטולא דאפדנייהו, כך פירשו בתוספות. ומשמע אם כן שהטיילים כאן ממשמעות של נחים בצל, משמעות הפוכה מטיול.

ולפי זה יש לנו פשט חדש, טיול בסוכה הכוונה למנוחה, אם אתה צריך מנוחה אל תעשה כן בבית אלא בסוכה. וכן ביאר בספר שבילי דוד (זילברשטיין, י"ל לפני כמאה שנה) על השו"ע בס' תרלט, שמטיילים כאן ממשמעות של מנוחה בצל.

ולפי"ז גם מובנים דברי הרמב"ן. שגם טיול מעכב, וגם אין להקשות מסוכה ז' על ז', שגם סוכה זו ראויה למנוחה.

אכן הערוך לא מסכים עם זאת שאף הביא משמעות אחרת לגבי טיול, מ"מ בדברי הגמ' בסוכה ביאר מלשון הליכה, ולא ביאר 'מנוחה' אלא רק בגמ' כתובות.

וראיתי להוכיח כן מהרמב"ן בפסחים דף ז', שמשמע מדבריו שטיול בסוכה יכול להתקיים גם בישיבה, וזה הכרח למשמעות של מנוחה. הרמב"ן עוסק שם בדעת הרמב"ם הידועה שהובאה בשו"ע סי' תרמג, שבברכת לישב בסוכה מברכים בעמידה כיון שצריך שהברכה תהיה עובר לעשייתו. ושואל שם הרמב"ן, הרי אפשר לקיים את מצוות סוכה גם בעמידה, ע"י ששותה אוכל או מטייל בעמידה. ונראה מדבריו שטיול יכול להתקיים גם בישיבה אף שיכול לקיימו גם בעמידה. וכן בשיבולי הלקט סי' שמז בשם רבו רב כהן צדק משמע שהיה פשוט לו שטיול בסוכה מתקיים בישיבה. ולפי זה מוכח כפי שביארנו לעיל שאין הכוונה לומר שהולך בסוכה, אלא שיושב ונח בסוכה.

דרך שלישית במשמעות המילה טיול

רש"י בהרבה מקומות ראה את המילה טיול כמשמעות שונה לגמרי ממה שנתבאר עד עתה.

רש"י מפרש 'טיול' מלשון שחוק שעשוע בדיחות הדעת המרחיבים הדעת. זה יכול להעשות ע"י שלל מעשים הגורמים להרחבת הדעת וכדו', וגם 'הליכה' נחשבת לטיול כיון שהיא נותנת הרחבת הדעת. זה גם יכול להיות ע"י אוכל טוב דיבור עם חבר וכדו' וע"י דברים אלו הוא מקיים באופן מעשי מלבד שמחת יו"ט, גם מצוות 'ישיבת סוכה'.

מה המקור לקשר בין טיול לשחוק שעשוע והרחבת הדעת והליכה היא רק פרט בהבאת הרחבת הדעת?

דרך אגב תוס' גם מפרש בכמה מקומות בש"ס שמשמעות טיול מלשון שעשוע והרחבת הדעת (עי' ביצה יב. לגבי כדור בשבת, ומה שנפסק בשו"ע סי' תקיח ובסי' שח סעיף מה, וכן משמע בתוס' במס' עירובין סט. ובשבת קמא:) וכן בלבוש מז"ס"א לענין שלא ברכו בתורה תחילה מפרש כע"ז (יעו"ש בפנים). וכן עי' בשו"ע יו"ד שסח לגבי טיול בבית קברות, שגם הוא מלשון שחוק.

חוץ מרש"י גם בקבלה טיול מתקבל כשחוק ושעשוע. וכן משמע במעשה של אני ואתה נטייל בגן עדן, וכן ביאר באור החיים הקדוש (בחוקותי פרק כו פסוק ג אות יט) מסביר בגמ' זו שע"פ קבלה טיול משמעותו שעשוע. וכן עי' זוהר הקדוש תחילת שמיני, הובא בנפש החיים שער ד סוף פרק כג.

וכן בשמות רבה (יא) מפורש שהקב"ה הביא מכת ערוב על המצרים, כיון שהיו קוראים ליהודים להביא דובים ואריות בכדי לטייל בהם.

ויש הרבה מקומות שרש"י על הש"ס ביאר כע"ז:

כ"כ רש"י במהדו"ק (הביאו שטמ"ק בכתובות שהזכרתי לעיל) 'בני פרקי, תלמידים הלומדים פירקם ולפני רבם ואינם יוצאים חוץ לעירם. ולשון טיילים ע"ש שלומדים בהנחתן בעירם בלא עמל אלא דרך בדיחות ושחוק'.

וכן רש"י (תענית כ.) על מעשה שבא ר' אליעזר וכו' ומטייל על שפת הנהר וכו' הזדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר וכו' א"ל לך ואמור לאומן שעשני וכו'. פירש רש"י 'ומטייל' – לשמות. דהיינו, אף שהוא הלך הטיול הוא מלשון השמחה שבהליכה ולא ההליכה בעצמה (וכמבואר בהמשך 'ומטייל... ושמח שמחה גדולה' כלומר, שההליכה משמחת).

וכן, במס' סוכה (נג.) לגבי שמחת בית השואבה, שהגמ' מתארת את הקפיצות וכו', היה נוטל שמונה אבוקות של אור וכו' לוי הוה מטייל קמיה דרבי בתמני סכיני. מה הקשר טיול לשמונה סכינים? הערוך גורס שם מטלל, מלשון חוכא ואיטלולא. אלא שרש"י במס' בשבת סב: כותב כדאיתא בסוכה מטייל, ומשמע שלא שינה כהערוך. ועל כרחך שמטייל מלשון שחוק.

וכן ביבמות (קיג: – קיד.) בסוגיא של ספייה בידיים. בגמ' א"ל זי דבר טלי וטליא ליטיילו התם, ורש"י שם מפרש: 'ישחקו שם- שבת היתה'.

וכן ברשב"ם בבא בתרא (צא.) 'כד הוו מטיילי בשוקא' - רשב"ם: 'משחקים'.

וכן במס' יומא (יט.) לגבי כהן גדול בליל יום כיפור, שהיו דואגים שלא ירדם כל הלילה ופעמים שהיה מתנמנם. ובגמ' שם נאמר שפרחי כהונה מכין בפניו וכו' ואומרים לו עמוד והפג אחת על הרצפה וכו' ורש"י מפרש שם: והפג – טייל להפיג שינה מעיניך עמוד והפג אחת שחוק לנו פעם אחת על הרצפה להפיג שינתך'.

וכן רש"י כת"י בנוסחאות דקדוקי סופרים במסכת מגילה דף כח על הגמ' שאין מטיילים בבתי כנסיות, מאירי פירש הליכה מפינה לפינה, נמוק"י כתב הרחבת הדעת. ורש"י שם בכ"י כותב מילה בלע"ז 'אישבנייר'. מילה זו מוזכרת ברש"י בעוד כמה מקומות: רש"י (במדבר יא ח) שתו העם ולקטו וטחנו ברחיים- אין שייט אלא לשון טיול 'אישבנייר' בלא עמל. - הם לא היו צריכים ללכת הרבה אלא בלא עמל. באוצר לעזי רש"י ביארו אישבנייר - 'מתבדר בטיול להנאתו'. מילה זו מוזכרת גם ברש"י בישעיה (סו יב) 'כי כה אמר ה' וכו' ועל ברכיים תשעשעו' רש"י - תהיו משועשעים כדרך שמשעשעים את התינוק - אישבנייר בלע"ז. מבואר ברש"י כפי שביארו בלע"ז רש"י, שאישבנייר הוא מלשון שחוק.

ויש לציין שבכל הראיות שהבאנו עד כה הגמ' כתבה לשון טיול ורש"י בא לפרש, ואילו כאן בגמ' לא נזכר כלל לשון טיול וגם שאר הראשונים ביארו את דברי הגמ' בדרכים אחרות. אך רש"י בא ופירש שמדובר בשחוק והגדיר כן 'טיול'. ומוכח מדבריו שהמשמעות העיקרית של טיול היא שחוק.

וכן ברש"י על הנ"ך. רש"י באיוב (פרק מ פסוק כט) על הפסוק 'התשחק בו כציפור ותקשרנו לנערוותיך' פירש 'אם תשחק ותטייל בו ההרי הוא כציפור קטן'. רש"י מכניס כאן מילה שלא כתובה - טיול. ומשמע שוב שרש"י מפרש את המילה טיול מלשון שחוק.

וכן ברש"י בדברי הימים (ב ט - יא) ור' אליעזר זצ"ל פירש 'שרים המשוררים' - לטייל לפני המלך... לשורר לפניו ולטייל. מדברים כאן על שירה ורש"י כותב לשון 'טיול'.

ולפי"ז אפשר לבאר שכן גם ביאר הרמב"ן שטיול הוא מלשון שחוק, וזהו מעשה דיורים שגם אפשר לקיים בסוכה ז על ז.

וכן בפירוש ר"י ביבון (סוכה כח) כתב שמטייל הוא עם אוהביו ואורחיו, ומשמע שטיול אינו הליכה או מנוחה, אלא כמשמעות שאנו עוסקים בה עתה.

וכן בדרכ"מ סימן תרלט כתב שני דברים על המילה 'מטייל'. שכתב מהרי"ו (קצג) הרוצה לשחוק בקוביות וכדו' ישחוק בסוכה. וכן הביא דברי המהרי"ל יט לגבי הרוצה לדבר עם חבירו. ולפי דברינו עתה, זה לא שני דינים אלא דבר אחד, טיול הוא הרחבת הדעת הנעשית בין ע"י משחק בסוכה ובין בדיבור עם חבירו.

וכן רמז בהלכות חג בחג להרב קרפ (ע"ש שהוכיח כן מרש"י דף כ אך ממה שנתבאר משמע שיש להוכיח כן מכמה מקומות בש"ס)⁶.

ולפי האמור היוצא מדברינו הלכה למעשה שהזמנת רעיו ואוהביו בכדי להוסיף שמחה בסוכה היא חלק ממצות ישיבה בסוכה.

(דרך אגב גם הגוי סוכה, בתשו' רשב"א ח"א סי' נה וכן במהרי"ל, וכן במהרי"ו קצ... כתבו שזה משום תשבו כעין תדורו. צריך האדם לדאוג שישבה בסוכה תהיה בצורה הכי קרובה לדיורים הטובים ביותר).

⁶ א"ה - ביאור זה שטיול בסוכה הכוונה להרחבת הדעת, כן כתב בספר שיח יהודה על המועדים סוכות עמ' 21.

